

Eläinuhrit islamissa tulisi kyseenalaistaa. Eläimet ja uskonto -konferenssin satoa

Noora Koivulahti
Helsingin yliopisto

Kaksi tieteellistä seuraa, Yhteiskunnallisen ja kulttuurisen eläintutkimuksen seura (YKES) ja Suomen Uskontotieteellinen Seura (SUS) järjestivät yhteistyönä kaksipäiväisen (7.–8.4.2021) Eläimet ja uskonto -konferenssin. Tapahtuman keskiössä oli ihmisen suhde muihin eläimiin uskonnollisena ja maailmankatsomuksellisenä kysymyksenä. Itse olin konferenssissa mukana kuuntelijana, järjestäjänä ja puheenjohtajana kahdessa sessiossa.

Keynote-luennoitsijoina esiintyivät uskontotieteilijä Graham Harvey, folkloristi ja antiikintutkija Liisa Kaski ja kirjailija Anni Kytömäki. Ville Niemelä kuvaili näitä sekä konferenssin taidesityksiä ansiokkaasti Katsomukset.fi-sivustolle kirjoittamassaan konferenssiraportissa (<https://katsomukset.fi/2021/04/28/elaintutkimuksen-ja-uskontotieteen-paivat-2021/>). En siis käsittele niitä tässä sen enempää. Keynote-puhujien lisäksi konferenssi oli järjestetty yhteentoista sessioon, joissa 40 tutkijaa eri ihmistieteiden aloilta esitteli tutkimustaan.

Itse keskityinkin tässä kirjoituksessa kuvailemaan konferenssia kolmen, mielestäni konferenssin parhaimmiston kuuluneen, esityksen pohjalta. Niistä kaikki nostivat eri tavoin esille keskeisiä kysymyksiä ihmisen eläinsuhteesta uskonnollisena kysymyksenä.

Kaksi ensimmäistä esitystä olivat sessiossa *The role of animals in beliefs and ritual practices*. Ensimmäinen näistä oli Ozlem Ezerin esitys otsikolla *Dismantling Animal Sacrifice in Islam: Contemporary Interpretations and A Lived Religion Approach*. Esityksessään Ezer puhui eläinten uhraamisesta islamin uskonnossa. Hänen mukaansa kyseisestä käytännöstä esiintyy useita tulkintoja, mutta hän itse piti vahvimpana uhraamisen merkitystä metaforana. Koraanissa (Surah As-Saffat) ei nimittäin missään suoraan käsketä tekemään eläinuhreja vaan uhraamiselle tarjotaan vaihtoehtoja, kuten lahjoittaminen humanitaariseen apuun. Ezerin mukaan monet muslimit hyväksyvätkin eläinten uhraamisen vain vanhojen kulttuuristen tapojen vuoksi tai imamejaan seuraten. Hän tukeutui myös muiden islamin tutkijoiden tulkintoihin (Ihsan Eliacik, Yasar Nuri Ozturk, and Caner Taslamani), jotka olivat päätyneet samaan lopputulokseen.

Ezerin esitys nostikin kiinnostavalla tavalla esille uskonnon ja kulttuurin välisen eron eletyssä elämässä. Monesti kulttuurisia tapoja pidetään uskonnollisina, vaikka ne lähemmin tarkasteltuna eivät välttämättä sitä olekaan vaan saattavat perustua vain siihen, miten on aiemmin toimittu. Ezer mainitsi, että monet muslimit suhtautuivat yllättyneesti tietoon siitä, että Koraani ei kehota eläinten uhraamiseen. Ezerin esitys kyseenalaisti myös raikkaalla tavalla sellaiset ummehtuneet käsitykset, joissa islamin eläinsuhde nähdään vain konservatiivisena ja esineellistävänä.

Toinen esitys oli Mitch Goldsmithin *The Unfinished Business of Anna Kingsford: Towards an Enchanted Animal Ethic*. Anna Kingsford oli 1800-luvun loppupuolella elänyt englantilainen kristitty mystikko, kasvissyöjä ja feministi. Kingsford oli myös intohimoinen eläinkokeiden vastustaja, joka piti eläinkokeita noituutena tai veriuhereina. Esityksessään Goldsmith käsitteli Kingsfordia Phillipe Pignarren ja Isabelle Stengersin ajattelun kautta. He ovat selittäneet noituutta poliittisena ja sosiaalisena ilmiönä. Aiheesta kiinnostuneet voivat lukea Goldsmithin samannimisen artikkelin aiheesta, joka ilmestyi tuoreeltaan YKES:in julkaisemassa *Trace* -journaalissa: <https://trace.journal.fi/article/view/99270>.

Myös Goldsmithin esitys tarjosi uudenlaisen perspektiivin totuttuun tapaan kohdella eläimiä. Eläinkokeiden kritiikin historia ulottuu niiden syntyäikaan. Esitys avasikin silmät sille, että eläinkokeiden harjoittaminen tieteen parissa ei perustu ainoastaan järkeen ja objektiiviseen ajatteluun, mihin ne usein yhdistetään. Sen sijaan on mahdollista, että eläinkokeiden kaltainen ilmiö voi yhtä lailla liittyä uskonnolliseen ajatteluun. Länsimaisessa lääketieteessä luonnollistettua ajatusta muiden olentojen tappamisesta jotta itse saisi elää, voidaankin tarkastella rationaalisen ajattelun sijaan myös noituuteen tai mustaan magiaan kuuluvana periaatteena.

Osallistuin myös sessioon nimeltä *Human-animal relationship in the past: legal cases and ethical concerns*. Session aloitti mielenkiintoinen Sven Ginsin esitys *Castig Justice Before Swine – The Prosecution of Pigs in Late Mediaeval France*. Esityksessään Gins tarkasteli eläinten oikeudenkäyntejä Euroopassa myöhäiskeskiajalta alkaen. Näissä oikeudenkäynneissä eläimiä, jotka olivat väitetyksi haastaneet kristillisen luonnollisen hierarkian, syytettiin ja tuomittiin rankaisemalla tappamisella tai karkotuksella. Gins problematisoi käsityksen siitä, että nämä oikeudenkäynnit muodostaisivat hyvän ennakkotapauksen nykyiselle keskustelulle eläinten lakiin perustuvan persoonan käsitteestä. Havainnollistamalla argumenttiaan esimerkeillä sikoja vastaan käydyistä oikeudenkäynneistä Gins esitti, että sen sijaan oikeudenkäynnit vahvistivat väitettyä jakoa ihmisten ja muiden eläinten välillä. Hänen mukaansa oikeudenkäynnit toimivat paikallisten yhteisöjen tapana reflektoida Jumalan luomaa luonnollista järjestystä.

Gins mainitsi esityksensä kehyksessä, että meneillään oleva koronapandemia kiinnittää huomiota globaalin eläinlain kehittämisen tärkeyteen. Eläinten kohtaamat päivittäiset elinolosuhteet eläintorien kaltaisissa paikoissa ovat kauhistuttavat ja muistuttavat tarpeesta dekonstruoida antroposentrismi eli ihmiskeskeistä ajattelua. Ginsin esityksessä eläinten oikeudenkäynnit muodostavatkin siis jälleen yhden tavan, jolla ihmiset ovat käyttäneet eläimiä omaksi hyödykseen välittämättä näiden eläinten yksilöarvosta tai niiden kohtaamasta kivusta.

Kaikki nämä esitykset haastoivatkin omalla tavallaan ihmiskeskeistä eläinsuhdetta ja saattoivat sen eri muotoja kyseenalaisiksi. Mainittujen lisäksi pääsin seuraamaan monia muita, yhtä lailla kiinnostavia ja tärkeitä kysymyksiä esille tuovia esityksiä. Konferenssi onnistuikin herättämään nimenomaan siihen, miten monipuolisella tavalla ihmisten ja muiden eläinten suhde liittyy uskonnollisiin kysymyksiin. Jään innolla odottamaan seurojen yhteistyötä myös jatkossa.